

GIÁN VÀ TÁC HẠI CỦA GIÁN

Gián là loài côn trùng có đôi cánh ôm kín lưng, kích thước khác nhau tùy theo loài, có thể dài từ 2 - 3mm đến 80mm, thân có màu nâu sáng hoặc đen và chúng ít khi bay.

Các loại gián nhà thường gặp là gián Mỹ (*Periplaneta americana*), gián Úc (*Periplaneta australasiae*), gián Đông Phương (*Blatta orientalis*), gián có băng vàng, nâu (*Supella longipalpa*), gián Đức (*Blattella germanica*).

Gián sinh trưởng qua 3 giai đoạn: trứng, thiếu trùng và con trưởng thành. Tùy theo điều kiện nhiệt độ và độ ẩm thích hợp, trứng gián có thể nở thành thiếu trùng sau từ 1 đến 3 tháng. Thiếu trùng hay còn gọi là gián con thường không có cánh và dài chỉ vài milimét. Khi mới nở có màu trắng và đen dần sau vài giờ. Gián con lột xác và lớn lên, phát triển thành gián trưởng thành từ sau vài tháng đến hơn một năm tùy theo loài. Gián trưởng thành có thể có cánh hoặc không có cánh.

Gián nhà thường sống chung với người và gây hại cho con người ở trong nhà tại những vùng có khí hậu nhiệt đới, ôn đới, ẩm áp, ẩm thấp, có thức ăn thích hợp. Chúng sống thành đàn và hoạt động mạnh về ban đêm, còn ban ngày tìm nơi tối tăm, ẩm thấp để trú ẩn như ở hốc hốc, kẽ tường, kẽ cửa, kẽ tủ, nhà vệ sinh, tủ đựng bát đĩa và đồ ăn, nơi để các thiết bị truyền thanh, truyền hình và các dụng cụ điện; ống nước và rãnh thoát nước, chuồng gia súc... Trong đêm tối, gián thường bò đi tìm thức ăn ở nhà bếp, tủ đựng bát đĩa và thức ăn, nơi thùng rác, cống rãnh thoát nước... Khi ta bật đèn sáng, gián bị hoảng loạn và chạy loạn xạ trên bát đĩa, đồ dùng nấu ăn, nền nhà... để tìm nơi ẩn náu.

Gián là loài côn trùng thuộc loại phàm ăn và ăn tạp vì chúng ăn được tất cả các loại thức ăn của con người, nhưng món "khoái khẩu" nhất đối với chúng là các loại thức ăn có chất bột và đường như sũa, bơ, bánh ngọt, sô cô la... Khi không có thức ăn ngon, gián cũng có khả năng ăn cả bìa gáy sách, tủ đựng đồ đạc và trần nhà có chất bột, thậm chí cả đế giày, tấm lót giày, xác lột và xác chết của chúng, máu tươi, máu khô, phân... và tệ hại hơn nữa là nhấm luôn cả móng chân, móng tay của trẻ em, người ốm, người lớn đang ngủ ngon giấc...

Khi gián phát triển quá nhiều và quá đông đúc, chúng có khả năng di cư đến nơi ở mới bằng cách bò hay bay thành đàn để tìm chỗ sinh sống.

Gián nhà và khả năng truyền bệnh

Gián nhà là loại côn trùng có hại cho sinh hoạt hàng ngày và sức khỏe của con người vì chúng có tập tính sống ở những nơi bẩn thỉu, hủy hoại và làm thức ăn bị nhiễm khuẩn, đồng thời có thể gặm nhấm làm hư hỏng một số vật dụng như quần áo, vải vóc, bìa gáy sách vở... Chúng vừa ăn vừa nôn mửa những thức ăn mà chúng đã tiêu hóa một phần và đào thải phân rải rác khắp nơi. Các chất bài tiết, nôn mửa từ miệng gián, các tuyến trên cơ thể của gián có mùi hôi đặc biệt, rất khó chịu và đọng lại rất lâu trên những vật dụng mà nó đã đi qua. Có lẽ bất cứ ai cũng có thể cảm nhận được cái mùi rất đặc trưng của loài gián sống gần gũi và làm phiền hà cho mình, một số người thường bị dị ứng với gián khi có sự tiếp xúc thường xuyên.

Hoạt động của gián nhà là bò, chạy tự do từ nhà này sang nhà khác, từ cống rãnh, vườn tược, hố rác, nhà vệ sinh... rồi vào nhà ở để trú ẩn. Chúng có thể ăn tất cả những chất thải cũng như thức ăn của con người nên thường mang và phát tán mầm bệnh tấn công con người. Gián không phải là tác nhân gây bệnh nhưng nó là trung gian truyền và phát tán một số loại bệnh đã được khẳng định hoặc nghi ngờ vì nó mang mầm bệnh tiêu chảy, kiết lỵ, dịch tả, phong, dịch hạch, thương

hàn, virus bại liệt... Ngoài ra, nó còn mang các loại trứng giun đường ruột, gây tác động kích thích dị ứng, ngứa, viêm da, mí mắt và các rối loạn hô hấp khác tùy theo mức độ.

Làm thế nào để phòng, chống gián nhà?

Biện pháp phòng, chống gián nhà quan trọng và cần thiết nhất là cải tạo môi trường sống như thường xuyên dọn dẹp vệ sinh sạch sẽ nhà cửa và làm giảm nơi trú ẩn của chúng. Biện pháp này có thể bị hạn chế đối với những nhà có trẻ nhỏ và động vật nuôi. Ở những căn nhà riêng biệt, việc phòng, chống gián thu được hiệu quả dễ dàng hơn là ở những căn hộ liền kề vì sau khi diệt được gián ở trong nhà, gián ở ngoài nhà có thể bay vào nhà, nơi có nhiệt độ ấm áp. Ở các ống nước, nơi để áo quần, thực phẩm... là chỗ gián thường xuyên trú ẩn.

Trong những ngôi nhà dù rất sạch sẽ cũng có thể có sự hiện diện của loài gián, nhưng ở đây không phải là nơi trú ẩn thường xuyên của chúng vì điều kiện không thích hợp. Khi phát hiện được gián con với các kích thước khác nhau và nhiều tổ trứng gián thì xác định tại nơi đó có ổ phát triển lâu dài của gián. Ổ gián thường tìm thấy ở các kẽ chân tường, kẽ đồ gỗ gia dụng và những nơi trú ẩn tương tự khác. Ban đêm, dùng ánh sáng đèn rọi rất dễ phát hiện được gián nhà. Việc dọn dẹp sạch sẽ, vệ sinh nhà cửa hàng ngày là điều cần thiết; thức ăn cần được đậy kín, để trong tủ lưới hoặc tủ lạnh, đừng cho các mẫu thức ăn thừa hoặc các chất hữu cơ vương vãi trong nhà; thùng chứa rác phải có nắp đậy kín và thường xuyên đổ rác; nền nhà nên chùi khô ráo.

Một vấn đề cũng cần chú ý để khống chế gián xâm nhập vào nhà là kiểm tra các tạp phẩm, khăn trải giường, quần áo bẩn, thùng đựng các vật dụng bằng gỗ, giá sách, tủ, giường... để loại bỏ trứng gián và diệt gián trước khi mang vào nhà. Để làm giảm nơi trú ẩn, nơi đẻ của gián, cần làm khít các mối nối bị hở ở sàn nhà, khe tủ đựng đồ dùng và kẽ cửa; lấp kín các rãnh nước, ống thoát nước, ống dẫn nước uống và đường dây cáp điện...

Sử dụng các loại hóa chất diệt côn trùng phun tồn lưu, phun khí dung, rải hoặc phun dạng bột... để diệt gián gặp không ít khó khăn vì nó có khả năng kháng hóa chất, chỉ sau một vài lần sử dụng, gián tiếp xúc với hóa chất mà không bị chết. Hơn nữa hóa chất diệt có tác dụng xưa nên nó sẽ tránh và không tiếp xúc. Có thể dùng môi bẫy gián có chất dẫn dụ hoặc hóa chất có tác dụng xưa đuổi. Vì vậy biện pháp diệt gián bằng hóa chất chỉ là giải pháp tình thế tạm thời, cần thực hiện phối hợp với các biện pháp vệ sinh môi trường, cải thiện điều kiện sạch sẽ nhà ở mới có tác dụng hiệu quả.